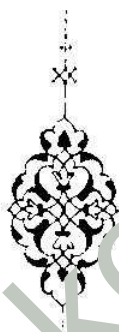

انقلاب اسلامی در مشهد

جلد اول

از انقلاب مشروطه تا انقلاب خرداد ۱۳۵۷

www.ketab.ir

www.ketab.ir

سرشناسه: جلالی، غلامرضا، ۱۳۳۳ -

عنوان و نام پدیدآور: انقلاب اسلامی در مشهد: از انقلاب مشروطه تا نهضت خرداد ۱۳۴۲

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ج:

فروست: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی؛ ۹۷۴. تاریخ منطبقه‌ای انقلاب اسلامی؛ ۳۷.

شابک: دوره: ۰-۴۱۹-۷۳۸-۹۷۴-۹۷۸ قیمت: ۱۹۰۰۰۰ ریال (ج. ۱) ۷۳۸-۴۱۹-۹۷۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیپای مختصر

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir>

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۶۲۰۵۰

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: انقلاب اسلامی در مشهد، جلد اول

(از انقلاب مشروطه تا نهضت خرداد ۱۳۴۲)

تألیف: غلامرضا جلالی

نویت چاپ: اول، زمستان ۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۹۰۰۰ تومان

حروفچینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۷۵۸-۱

ISBN 978-964-419-758-1

شابک دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۷۶۸-۰

ISBN 978-964-419-768-0

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبهروی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

این اثر یکی از موضوعات «طرح
تدوین تاریخ انقلاب اسلامی» است
که در مرکز اسناد انقلاب اسلامی
تهیه شده و کلیه حقوق آن برای
مرکز محفوظ می‌باشد.

لازم است برای بداری نسل‌های آینده و جلوگیری از غلط‌نویسی مغرضان، نویسندگان متعدّد با دقت تمام به بررسی دقت تاریخ این نهضت اسلامی بپردازند، و قیام‌ها و تظاهرات مسلمین ایران را در شهرستان‌های مختلف با تاریخ و انگیزه‌ی آن ثبت نمایند تا مطالب اسلامی و نهضت روحانیت سرمشق جوامع و نسل‌های آینده گردد، ما که هنوز در قید حیات هستیم و مسائل جاری ایران را که در پیش چشم همه‌ی ما به روشنی اتفاق افتاده است دنبال می‌کنیم، فرصت‌طلبان و منفعت‌پیشگانی را می‌بینیم که با قلم و بیان بدون هراس از هرگونه رسوایی، مسائل دینی و نهضت اسلامی را برخلاف واقع جلوه می‌دهند و به حکم مخالفت با اساس نمی‌خواهند واقعیت را تصدیق کنند و قدرت اسلام را نمی‌توانند ببینند، و شکی نیست که این نوشتجات بی‌اساس به اسم تاریخ در نسل‌های آینده آثار بسیار ناگواری دارد. از این جهت روشن شدن مبارزات اصیل اسلامی در ایران از ابتدای انعقاد نطفه‌اش تاکنون و رویدادهایی که در آینده اتفاق می‌افتد از مسائل مهمی است که باید نویسندگان و علمای متفکر و متعهد بدان بپردازند. درست آنچه را امروز برای ما روشن و واضح است برای نسل‌های آینده مبهم می‌باشد؛ و تاریخ، روشنگر نسل‌های آینده است، و امروز قلم‌های مسموم درصدد تحریف واقعیات هستند، باید نویسندگان امین این قلم‌ها را بشکنند.

(صحیفه امام، جلد سوم، ص ۴۳۴)

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه
۱۷	پیشگفتار
۲۱	بخش اول: مشهد از پیدایش نهضت مشروطیت
۲۵	مشهد در عصر تیموریان
۲۶	مشهد در عصر صفویه
۳۴	مشهد در عصر قاجار
۴۵	اوضاع دینی و فرهنگی مشهد پیش از نهضت تنباکو
۴۶	نهضت تنباکو در مشهد
۵۰	بلوای نان
۵۷	بخش دوم: مشهد در عصر مشروطه
۵۹	اوضاع عمومی شهر مشهد در آستانه‌ی مشروطیت
۶۳	نهضت مشروطه و مواضع علمای مشهد
۶۷	انجمن‌ها؛ اولین سازمان‌های مدنی مشروطه‌خواهان
۷۱	مردم مشهد و اولین دوره‌ی قانونگذاری
۷۴	حزب مجاهد و چالش با برجسته‌ترین عالم دینی مشهد
۷۹	مقاومت علما و عامه‌ی مردم در طول استبداد صغیر

- ۸۲..... فعالیت مجدد مشروطه‌خواهان مشهد
- ۹۰..... رویارویی میرزا حبیب‌الله مجتهد با مشروطه‌خواهان
- ۹۲..... دوره‌ی دوم قانونگذاری و بروز اختلاف میان نیروهای مجاهد مشهد
- ۹۴..... موضع‌گیری آیت‌الله آقازاده در مسئله‌ی استقراض از دولت‌های بیگانه
- ۹۶..... ظهور فرقه‌ی دموکرات در عرصه‌ی سیاسی مشهد
- ۱۰۲..... دسیسه‌های روس و انگلیس و اغتشاش شهر مشهد
- ۱۱۰..... به توپ بسته‌شدن حرم مطهر رضوی به دست قوای روس
- ۱۲۱..... ازتاب تجاوز روس‌ها در ادبیات عصر مشروطه
- ۱۲۸..... اوضاع مشهد از جنگ اول جهانی تا کودتای رضاخان
- ۱۳۴..... زرجام انقلاب مشروطه
- ۱۳۹..... بخش سوم: مشهد در عصر رضاخان
- ۱۴۱..... اوضاع مشهد در استعمار کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹
- ۱۴۲..... مشهد در کفالت کلنل و عملیات پسیان
- ۱۴۳..... بازداشت قوام
- ۱۴۶..... کلنل و کفالت ایالت خراسان
- ۱۴۸..... صمصام‌السلطنه، استاندار جدید
- ۱۵۰..... اتهامات و دفاعیه‌ی کلنل
- ۱۵۱..... اقدامات قوام علیه پسیان
- ۱۵۶..... شهادت پسیان
- ۱۵۹..... چهارمین دوره‌ی قانونگذاری
- ۱۶۰..... حضور علمای مهاجر در مشهد و تشدید مبارزه علیه استعمار انگلیس
- ۱۶۶..... سیاست‌های دینی رضاشاه و عکس‌العمل روحانیت مشهد
- ۱۷۷..... روند شکل‌گیری قیام گوهرشاد
- ۱۷۸..... زمزمه‌ی کشف حجاب
- ۱۷۹..... تلگراف اعتراض‌نامه‌ی حاج آقا حسین قمی به رضاشاه

۱۸۱	مهاجرت آیت‌الله قمی به تهران
۱۸۲	بازتاب مهاجرت آیت‌الله قمی در مشهد
۱۸۴	حضور شیخ بهلول در مشهد
۱۸۶	محاصره‌ی مسجد گوهرشاد
۱۸۷	اولین برخورد
۱۹۰	کوشش اسدی برای بازداشت بهلول
۱۹۱	احضار علما به مسجد
۱۹۴	کوشش علما برای جلوگیری از خونریزی
۱۹۵	سنگربندی بهلول
۱۹۶	یورش به مسجد
۲۰۰	اعلان عفو عمومی و انتشار لایمهی وزارت داخله
۲۰۱	بازداشت متحصنان و برداندان مسجد
۲۰۳	سرنوشت بازداشت‌شدگان
۲۰۷	اعدام اسدی
۲۱۳	سیمای مشهد در آخرین سال‌های دیکتاتوری رضاشاه
۲۲۱	بخش چهارم: مشهد در اشغال روس‌ها
۲۲۳	جنگ دوم جهانی و اشغال خراسان
۲۲۹	مداخله‌ی متفقین در امور خراسان
۲۲۹	الف) دخالت‌های شوروی
۲۳۰	قیام صولت‌السلطنه هزاره
۲۳۴	استانداری علی منصور
۲۳۶	منافع اقتصادی شوروی در ایران
۲۳۶	کلوپ شوروی
۲۳۷	گسترش فعالیت روس‌ها در مشهد
۲۳۷	افتتاح بیمارستان شوروی

- تأسیس انجمن روابط فرهنگی ایران و شوروی ۲۳۸
- ب) دخالت‌های انگلیس ۲۴۱
- ج) حضور آمریکا ۲۴۵
- انجمن روابط ایران و آمریکا ۲۴۵
- تأسیس کنسولگری آمریکا در مشهد ۲۴۷
- سیاست‌های محمدرضا پهلوی پس از رسیدن به قدرت ۲۴۹
- آغاز فعالیت احزاب در مشهد ۲۵۱
- ۱- حزب توده ۲۵۱
- حزب توده و انتخابات دوره‌ی چهاردهم ۲۶۳
- ۲- مع از مترات شوروی در ایران ۲۶۵
- رهبری قبا اقم ان خراسان ۲۶۶
- پیامدهای قبا افس ۲۷۱
- ۱- سرنوشت گردانندگان حزب توده در مشهد ۲۷۲
- ۲- جبهه‌ی آزادی خراسان ۲۷۳
- ۳- حزب اراده‌ی ملی ۲۷۷
- ۴- حزب ایران ۲۷۸
- ۵- حزب میهن ۲۸۰
- ۶- حزب مردم ۲۸۱
- ۷- حزب سوسیالیست ۲۸۱
- ۸- حزب پان ایرانیست ۲۸۱
- ۹- حزب وحدت ملی ۲۸۲
- ۱۰- حزب دموکرات ۲۸۲
- ۱۱- گروه دادگستران ۲۸۳
- ۱۲- حزب پیکار ۲۸۳
- ۱۳- حزب آزادگان ۲۸۴

۲۸۴.....	۱۴- حزب گمنام
۲۸۴.....	۱۵- جمعیت اتحاد ملی
۲۸۴.....	تخلیه‌ی خراسان و افول احزاب
۲۸۵.....	فعالیت روحانیت خراسان در زمان حضور متفقین
۲۹۱.....	معارضه‌ی علما با اندیشه‌های لائیک
۲۹۳.....	فرهنگ‌سازی آیت‌الله میرزا مهدی اصفهانی
۳۰۳.....	کارن نشر حقایق اسلامی
۳۰۷.....	عادی مشهد و دخالت در امور سیاسی
۳۰۹.....	رویدادهای مهم سیاسی و فرهنگی دهه‌ی بیست
۳۱۳.....	تأسیس مؤسسات فرهنگی
۳۱۵.....	تأسیس مراکز آموزش عالی و دانشگاه
۳۱۸.....	برنامه‌ی هفت ساله‌ی عمرانی اول حضور آمریکایی‌ها در مشهد
۳۲۲.....	اوضاع مطبوعات محلی
۳۲۳.....	انجمن خبرنگاران
۳۲۳.....	مسائل فرهنگی مشهد
۳۲۷.....	بخش پنجم: مشهد در نهضت ملی
۳۲۹.....	مشهد در نهضت ملی
۳۳۳.....	آیت‌الله کلباسی و رهبری نهضت ملی در مشهد
۳۴۳.....	انتخابات دوره‌ی هفدهم قانونگذاری
۳۴۴.....	فعالیت احزاب سیاسی و انجمن‌های دینی
۳۴۵.....	انجمن تبلیغات اسلامی
۳۴۵.....	طلاب حوزه‌ی علمیه‌ی مشهد
۳۴۶.....	انجمن پیروان قرآن
۳۴۸.....	مبارزین اسلام
۳۴۹.....	جمعیت ابوالفضل‌ی سراب

- هیئت‌های مؤتلفه..... ۳۴۹
- رویداد ۳۰ تیر..... ۳۶۲
- تأسیس جمعیت نهضت شرق..... ۳۶۷
- دودستگی، آخرین بازدم نهضت ملی..... ۳۶۹
- کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ در مشهد..... ۳۷۳
- علل ناکامی نهضت ملی..... ۳۷۹
- مهاجرت آیت‌الله‌العظمی میلانی به مشهد..... ۳۸۴
- شکل‌گیری نهضت مقاومت ملی..... ۳۸۵
- انتخابات دوره‌ی نوزدهم..... ۳۸۹
- نزرد فرہنگی سیاسی آمریکا..... ۳۹۰
- انگلیس فعالیت‌های کنسولگری آمریکا..... ۳۹۰
- ب) تأسیس ارہی، عل چہار در مشہد..... ۳۹۴
- ج) آغاز بہ کار ہجر فرہنگی ایران و آمریکا..... ۴۰۳
- د) تأسیس باشگاہ بین‌المللی لائزہ و روتاری..... ۴۰۸
- ۱- لائزہ خراسان..... ۴۱۰
- ۲- لائزہ آستان قدس رضوی..... ۴۱۰
- ۳- لائزہ بین‌المللی مشہد..... ۴۱۰
- ب) باشگاہ بین‌المللی روتاری..... ۴۱۱
- فعالیت‌های سیاسی-فرہنگی انگلیس در مشہد..... ۴۱۲
- شورای فرہنگی بریتانیا..... ۴۱۲
- اوضاع فرہنگی و سیاسی مشہد پس از نہضت ملی نفت..... ۴۱۶
- حوزہ‌ی علمیه..... ۴۱۷
- روحانیت مشہد، مرجعیت و رہبری امام..... ۴۲۵
- کانون‌های فرہنگی مشہد پس از نہضت ملی..... ۴۲۵
- ۱- کانون نشر حقایق اسلامی..... ۴۲۶

- ۲- انجمن اسلامی دانش‌آموزان ۴۲۶
- ۳- انجمن اسلامی بانوان ۴۲۷
- ۴- جامعه‌ی تعلیمات اسلامی ۴۲۷
- ۵- کانون بحث انتقاد دینی ۴۲۹
- ۶- آموزش و عمل به مبانی دین ۴۳۰
- ۷- هیئت‌های مذهبی مشهد ۴۳۱
- احزاب و جمعیت‌های سیاسی ۴۳۲
- الف- احزاب ملی ۴۳۲
- ب) احزاب دولتی ۴۳۵
- ۱- حزب مردم ۴۳۶
- ۲- حزب ملیون ۴۳۷
- انتخابات دوره‌ی بیستم و فعالیت در حزب مردم و ملیون در خراسان ۴۳۹
- ۳- حزب ایران نوین ۴۴۲
- دانشگاه مشهد از نهضت ملی تا نهضت خرداد ۴۴۸
- فعالیت‌های دانشجویی ۴۵۵
- انجمن اسلامی دانشجویان ۴۵۶

مقدمه

ظهور انقلاب اسلامی و ارتباط ناگسستنی مبارزین در شهرهای مختلف ایران سبب شد تا تاریخ انقلاب اسلامی فارسی از تمام انقلاب‌های بزرگ دنیا برای همه‌ی صاحب‌نظران قابل تأمل شود و کندوکاو گسترده‌ی علمی را طلب نماید تا بدین وسیله مشخص شود که انقلاب اسلامی چگونه مردم ایران را بر بگیتاب تا دیوارهای اختناق پهلوی را بشکنند و با جنبش توده‌ها در کنار رهبری امام خمینی (ره) انقلاب را به پیروزی برسانند.

در این راستا انقلاب اسلامی معنوی مردم را به شهد که از دهه‌های گذشته آغاز شده و در جریان حکومت پهلوی دستخوش نوسان‌های متعددی گردیده بود، پس از نهضت خرداد ۴۲ رو به قوت نهاد و با گذار از تضاد حاکم بر رابطه روحیه سنت و تجدید دهه‌های چهل و پنجاه، به پیروزی درخشانی در بهمن ۵۷ منجر شد. جایگاه دهه‌ی مشهد به عنوان یکی از کانون‌های تشیع در ایران و جهان و تأثیر مستقیم آن بر خیزش بران‌های سیاسی، فرهنگی و ظهور صدها چهره‌ی برجسته‌ی دینی، علمی، ادبی، سیاسی و آتش‌افزینی غیرقابل انکار آن در تاریخ معاصر ایران، لزوم بررسی تاریخ انقلاب اسلامی در مشهد را نمایان می‌سازد.

چگونگی مشارکت مردم مشهد در همه‌ی حرکت‌های مهم تاریخ معاصر، اعم از انقلاب مشروطیت، قیام گوه‌رشاد، مقاومت در برابر ارتش سرخ، نهضت ملی‌شدن صنعت نفت، قیام ۱۵ خرداد و نهضت اسلامی به پیشوای امام (ره) و کسب خودآگاهی تاریخی، علمی و دینی از مباحث مهمی است که در این کتاب به آنها پرداخته شده است.

در پایان ضمن تشکر از مؤلف محترم، از زحمات مدیران سابق گروه تاریخ منطقه‌ای

انقلاب اسلامی، آقایان محمد مروار، دکتر حسن زاده، دکتر طبعی، دکتر مشفق‌فر، صفا فاضلی و نیز معاونان سابق و کنونی پژوهشی آقایان دکتر غلامرضا خواجه‌سروی و دکتر اکبر اشرفی و نیز همکاران پرتلاش مؤسسه‌ی فرهنگی هنری و انتشارات قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

پیشگفتا

مشهد، «شهر شهادت» و «شهر فرشتگان» که نام خود را وامدار وجود مضجع قدسی امام علی بن موسی الرضا علیه السلام است، طی یک هزار سال گذشته به تدریج از درهم آمیخته شدن روستاهای کهن، آبادی نوغان به وجود آمد، توسعه یافت، و امروزه به عنوان دومین کلان‌شهر ایران شمرده می‌شود. هر ساله میلیون‌ها نفر به منظور زیارت و سیاحت از آن دیدن می‌کنند و گوش و جان به میراث منوچهر آن می‌سپارند.

مشهد علی‌رغم این موقعیت کم‌مانند، از نظر مطالعات فرهنگی، تاریخی، سیاسی، اقتصادی و جغرافیایی مورد دقت قرار نگرفته و فراز و فرودهای سیاسی و اجتماعی آن به ویژه در سده‌ی اخیر نانوشته مانده است.

کتابی که پیش‌رو دارید به منظور پرکردن این خلأ نوشته شد و سیری است در تاریخ یک قرن اخیر مشهد. کوشش شده است اوضاع شهر در آسایش، مشارکت، چگونگی شکل‌گیری آن و تأسیس انجمن‌ها و نهادهای مدنی، مشروطیت، جالش‌های متأثر از غرب و شرق با علما و روحانیون طرفدار این نهضت، دسیسه‌های روس و انگلیس، اغتشاش‌های شهر، به توپ بسته شدن حرم مطهر رضوی توسط قوای (روس)، بازتاب حوادث سیاسی در ادب مقاومت خراسان، فرجام مشروطه و سیمای مشهد در عصر رضاشاه، نهضت محمدتقی خان پسیان، بازتاب تجدیدپذیری رژیم پهلوی در مشهد، شکل‌گیری نهضت گوهرشاد و سرنوشت گردانندگان آن، اشغال خراسان توسط قوای روس در جریان جنگ جهانی دوم، فعالیت دامنه‌دار احزاب چپ و بازتاب نهضت ملی نفت، مشارکت مبارزان خراسانی در نهضت مقاومت و قیام خرداد ۱۳۴۲ تا عصر اختناق.

پهلوی دوم و سال‌های پیش از انقلاب و خیزش حرکت‌های مسلحانه و سال‌های پس از انقلاب تا ۱۳۶۳، به روشنی و با تکیه به کتاب‌ها، مجلات، روزنامه‌ها و مصاحبه‌ها گزارش شده است ولی بدون تردید بیشترین دستاورد این اثر از کندوکاو در هزاران سندی فراهم آمده است که در مرکز اسناد انقلاب اسلامی و مرکز اسناد ملی نگهداری می‌شود.

در تدوین داده‌های منابع یادشده سعی کرده‌ام شمای کلی تاریخ یک صد سال اخیر مشهد را بدون کتمان حقایق و بدون استناد به اخبار سست یا تعریض به افراد، نشان دهم. در این راستا هیچ سند مهمی را فرو نگذاشتم و روایت‌های تاریخی را بدون کوچک‌ترین تصرف ارائه دادم تا خود سخن نگفته باشم و بگذارم خواننده‌ی هوشمند بی‌آنکه به دیدگاه من نیاز داشته باشد، خود نتیجه‌گیری کند. به بیان دیگر، من در مقام بازسازی هویت یکدست برای مشهد نرفته‌ام چون آن نگرش و کنش را غیرتاریخی می‌دانم. این است که ترکیبی بودن هویت گذشته‌ی مشهد را در این کتاب می‌بینید؛ پدیده‌ای که نمی‌توان آن را ندیده گرفت.

تلاش من در کنار ارائه‌ی شمای کلی تاریخ سده‌ی اخیر مشهد، بیان چگونگی تقابل فرهنگی مردم و کانون‌های دینی با فرهنگ‌های وارداتی غرب و شرق و نشان‌دادن مراکز پایداری و چهره‌های شاخص آن، نیز به سیم اراده‌ی جمعی و هویت پنهان مردم مشهد بوده است. هویت چندپاره‌ای که به دلیل آمیختگی آن با خرده‌فرهنگ‌های گوناگون و رسوبات گذشته و بیمناکی از آینده، به درستی شناخته و سانسازده نشده و همچنان وهم‌آلود باقی مانده است. همین امر چون سم مهلکی کام مردان و زنان آینده‌ی اراسانی را طی یک قرن تلخ کرده و مانع اصلاح امور شده است.

مطالعه‌ی این کتاب نشان می‌دهد که تاریخ شهر مشهد چنان بسیاری از شهرهای دیگر میهن، برش خورده است؛ حوادث پی‌درپی و بی‌درنگ اتفاق افتاده و سه مردان فرصت تأمل و بازسازی اندیشه را از دست داده‌اند. تنها مقطعی که مشهد توانسته است سه دهه آرامش نسبی را تجربه نموده و در مسائل خودش تأمل کند، دوران کنونی است. بخش اعظم دلایل شکل‌گیری حوادث ناتمام و مقاصد و اهداف اجتماعی مبهم پیشین، ریشه در ناآرامی مرزها، حاکمیت رژیم‌های مستبد و نادانی دولتمردان عصر قاجار و پهلوی دارد. بر این اساس در آن دوره‌ها هرگاه دولت مرکزی فراگیر و قدرتمند می‌شد، فعالیت فرهنگی و سیاسی مردم

مشهد کمتر شده و اندیشه‌ها مجال رشد و توسعه نمی‌یافت و نخبگان، بیشترین انرژی خود را صرف تعارض با اهداف و سیاست‌های حکومت‌های مرکزی می‌کردند. زمانی که دولت کوچک شده یا افراد کاردان امور را به دست گرفته‌اند، خراسانیان فرصتی برای ابراز نظر پیدا کرده و خلاقیت آنها هماهنگ با جریان‌های کلان دینی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی میهن، نمایان شده است.

این اثر با راهنمایی دکتر حسن‌زاده و پیگیری حجت‌الاسلام والمسلمین حاج آقا روح‌الله حسینیان قرین شده و در کندوکاو منابع و آثار آقای میثم جلالی و در حروف‌چینی آقای حمید جلالی، در بازانه نویسنده را همراهی کرده‌اند، وظیفه‌ی خود می‌دانم که از همه‌ی آن عزیزان سپاسگزار باشم.

غلامرضا جلالی

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

مشهد دی‌ماه ۱۳۸۵